

Asia: VN/20209/2021

Selvitys järjestöjen varainhankinnan avustamisesta ja tukemisesta valtionavustustoiminnassa

Lausunnonantajan taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto

Järjestö

Selvitys ja sen teemat

1. Mitä mieltä olet järjestöjen varainhankinnan tilasta ja tulevaisuudesta? Asiaa tarkastellaan selvityksen toisessa luvussa.

- Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä pienten järjestöjen osalta varainhankinnan ammattimaistuminen tuo suuria haasteita. Jos varainhankinta vähentää jo nyt myönnettävää valtionavustusta ja erillistä varainhankintahenkilöstöä ei ole olemassa, on riskinä, että järjestöjen rahoitus ja sitä kautta toiminta keskittyy. Alueellisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta on tärkeää vahvistaa mekanismeja, joiden kautta koko järjestökentän toiminta on mahdollista. Toimiva kansalaisyhteiskunta edellyttää laajaa, monipuolista ja saavutettavaa järjestökenttää, joka on ihmisiä lähellä. Järjestöjen varainhankintaan on tarve kehittää uudenlaisia toimintatapoja ja yhteistyön muotoja, joissa varainhankinnan tuloksista ja tuotoksista pääsevät osallisiksi myös toimijat, joilla ei ole mahdollisuutta ja resursseja omaan varainhankintaan. Tätä voidaan tukea erillisillä valtionavustuksiin liittyvillä ohjelmilla.

2. Mitä havaintoja sinulla on järjestöille myönnettäviin valtionavustuksiin liittyvistä käytännöistä ja niitä koskevasta sääntelystä? Asiaa tarkastellaan selvityksen neljännessä luvussa.

Hyväksyttävät kustannukset:

- Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä on tärkeää uudistaa lainsäädäntöä niin, että käytännöt tukevat paremmin järjestöjen omaa varainhankintaa.

Vaatimus omavastuuosuudesta:

- Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala poikkeaa omavastuuosuutta koskevasta valtionavustuslain vaatimuksesta lainsäädännön perusteella. Arpajaislain mukaan valtionavustus saa

kattaa valtionavustuksen kohteena olevasta toiminnasta ja hankkeesta aiheutuvien kokonaiskustannusten täyden määrän. Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan turvaamiseksi on oleellisen tärkeää, että tämä säännös sisällytetään myös lakiin sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta ja sitä täydentävässä asetuksessa säädetään, että valtionavustus saa kattaa valtionavustuksen kohteena olevasta toiminnasta tai hankkeesta aiheutuvien kokonaiskustannusten täyden määrän, jos muuta rahoitusta ei ole saatavilla.

Tulojen huomioonottaminen:

- Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta yhtyy selvityksen havaintoon siitä, että tulon käsite ei ole selvä, ja tulojen huomioon ottamista on syytä selkeyttää. On esimerkiksi mahdollista, että valtionapuviranomainen tulkitsee lahjoitukset valtionavustuksen saajan muuksi tuloksi, mikä vaikuttaa valtionavustuksen käyttöön. Tämänkaltaisen tulkinta ei välttämättä kannusta järjestöjä keräämään varoja, koska lahjoituksia ei voi tällöin käyttää omavastuuosuuden kattamiseksi.

3. Mitä asioita järjestöjen varainhankinnan avustamisessa ja tukemisessa sekä valtionavustusten myöntämisessä on otettava huomioon? Asiaa tarkastellaan selvityksen viidennessä luvussa.

Valtionavustusten käytön tuloksellisuus ja tarkoituksenmukaisuus:

- Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä valtionavustuskäytäntöjä uudistettaessa on tärkeää, että varainhankinnan mekanismit eivät vaikeuta pienten ja alueellisten järjestöjen tuloksellista toimintaa vaan päinvastoin luovat tälle toiminnalle edellytyksiä ja tukevat pitkäjänteisen toiminnan mahdollisuuksia.

Valtionavustusten käyttö ja kohdentuminen:

- - Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä varainhankintaa ja valtionosuuksia uudistettaessa on tärkeää huomioida sen vaikutukset demokratiakehitykseen ja kansalaisten osallisuuden edistämiseen tai vähenemiseen. Avustusten keskittymistä lisääviä toimenpiteitä tulee ehkäistä ennalta ja rajoituksia purkaa mahdollisuuksien mukaan kohdentaen siten, että pienet toimijat niistä hyötyvät. Tämä mahdollistuu mm erillisillä varainhankintaan liittyvillä ohjelmilla.

Valtionavustusten käytön valvonta ja raportointi:

- Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä varainhankintaan liittyvissä uudistuksissa on syytä hyödyntää digitaalisia ratkaisuja siten, että järjestöjen raportointivaatimukset eivät oleellisesti lisääny ja seuranta on mahdollista ilman oleellista henkilötyökustannusten lisäämistä.

4. Minkälaisia vaikutuksia arvioit käsiteltävillä keinoilla olevan? Asiaa tarkastellaan selvityksen kuudennessa luvussa.

Keino: Valtionapuviranomaiset määrittelisivät valtionavustuksen käyttöön

hyväksyttävät kustannukset yhdenmukaisella tavalla.

- Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä yhdenmukaisuus, läpinäkyvyys ja selkeyttäminen ovat periaatteina kannatettavia. Yleisavustuksista ja erityisavustuksista puhuttaessa on syytä tarkentaa mitä tarkoitetaan yleisavustuksilla. Suurin osa alueilla toimivista sosiaali- ja terveysjärjestöistä saa perustoimintansa tueksi kohdennetun yleisavustuksen, jota ei tulkita yleisavustukseksi. Tämän selvityksen ehdotukset eivät tukisi ja helpottaisi alueellisten toimijoiden varainhankintaa, mikäli keinot kohdistuvat vain yleisavustuksia saaviin järjestöihin.

Keino: Valtionapuviranomaiset vaatisivat järjestöltä toiminnan luonteeseen ja laajuuteen sopivan omavastuuosuuden myöntäessään valtionavustusta.

- Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan turvaamiseksi on oleellisen tärkeää, että sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta ja sitä täydentävässä asetuksessa säädetään, että valtionavustus saa kattaa valtionavustuksen kohteena olevasta toiminnasta tai hankkeesta aiheutuvien kokonaiskustannusten täyden määrän, jos muuta rahoitusta ei ole saatavilla. On myös syytä ottaa huomioon, että myös muilla kuin sosiaali- ja terveysjärjestöillä voi olla vaikeuksia vastata rahallisesta omavastuuosuudesta.

Keino: Yleisavustuksella rahoitettaisiin järjestön varsinaisen toiminnan bruttokustannuksia.

- Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä periaatteena tämä keino on tärkeä ja kannatettava, mutta tässä muodossa toteutuessaan se lisää alueellista epätasa-arvoa, vähentää yhdenvertaisuutta ja kansalaisyhteiskunnan toimintakykyä demokratian edistäjänä. Suurin osa alueilla toimivista sosiaali- ja terveysjärjestöistä saa perustoimintansa tueksi kohdennetun yleisavustuksen, ei varsinaista yleisavustusta. Ei ole perusteltua syytä kohdella alueellisia toimijoita eriarvoisesti suhteessa valtakunnallisiin yleisavustusta saaviin toimijoihin ja niihin harvoihin alueellisiin toimijoihin, joille on myönnetty yleisavustus.

Keino: Yleisavustuksella katettaisiin varainhankinnan alijäämää tappiotakuuna.

- Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä myös kohdennettua yleisavustusta saavat alueelliset järjestöt tarvitsevat rohkaisua tehdäkseen varainhankintaa ilman tappion pelkoa. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta ei ole perusteltua syytä rajata tämän keinoon käytöstä pois kohdentua yleisavustusta saavia järjestöjä.

Keino: Varainhankinnan kustannukset olisivat avustuskelpoisia tiettyyn enimmäismäärään asti.

- Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä tämän keino osalta on erityisen tärkeää, että myös kohdennettua toiminta-avustusta saavat alueelliset järjestöt voivat hyödyntää saamaansa avustusta varainhankintaan. Kohdennetut avustukset ovat usein yleisavustuksia pienempiä, vaikka niiden kautta tavoitetaan laaja joukko ihmisiä ja kansalaisyhteiskunnan toimijoita alueella.

Keino: Valtionapuviranomaiset suunnittelisivat hankeavustuksena myönnettävän erityisavustuksen, johon osoitetaan määrärahaa ja jota järjestöt voivat hakea ja saada varainhankinnan käynnistämiseen tai kehittämiseen.

- Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä alueellisten toimijoiden näkökulmasta ehdotus valtionavustusohjelmasta, johon sisällytetään useita valtionavustushakuja ja useiden toimijoiden yhteistyössä toteuttamia hankkeita kuulostaa mielekkäältä. Erillisen ohjelman kautta paikallisten ja alueellisten järjestöjen tarpeet ja toimintaympäristö mm suhteessa uusiin hyvinvointialueisiin voidaan tällöin huomioida uudella tavalla. Tämän tyyppinen ohjelma on syytä rakentaa yhteistyössä alueellisten järjestöjen esim maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan kanssa.

Keino: Valtionapuviranomaiset määrittelisivät, miten vapaaehtoistoiminta otetaan huomioon valtionavustusta myönnettäessä.

- Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä alueella toimivien järjestöjen näkökulmasta vapaaehtoistoiminnan huomioiminen valtionavustusta myönnettäessä voi lisätä järjestöjen toimintaedellytyksiä. On tärkeää huolehtia siitä, että tämä ei osaltaan lisää hallinnon ja raportoinnin määrää.

5. Miten järjestöjen autonomiaa pitäisi turvata ja kuinka järjestöjen toimintaedellytyksiä tulisi varmistaa valtionavustustoiminnassa? Asiaa tarkastellaan selvityksen liitteessä.

- Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta painottaa, että on tärkeää tunnistaa, että kansalaisyhteiskunta toimii koko Suomen alueella ja suurin osa järjestöistä on pieniä paikallisyhdistyksiä, jotka toimivat lähellä ihmisiä ja tarvitsevat tukea toimintojensa mahdollistamiseksi. Kaikissa maakunnissa toimii verkostojärjestöjä, joiden yhtenä tehtävänä on tukea alueensa järjestöjen toimintaa. Autonominen kansalaisyhteiskunta tarvitsee alueellisia resursseja toimintojen turvaamiseksi.

- Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta mustuttaa, että huoli julkisen vallan vahventuvasta otteesta ja poliittisesta ohjauksesta koskee laajasti koko järjestökenttää mm suhteessa uusiin hyvinvointialueisiin. Järjestöillä, erityisesti sosiaali- ja terveysjärjestöillä on myös myytävää palvelutoimintaa, joka toimii osittain markkinoiden logiikalla. Järjestöjen perustoimintaa on kuitenkin yleishyödyllinen toiminta, jonka osalta poliittisen ohjauksen lisääntyminen, kaikkien toimintojen mittaamisen vaatimus ja tuotteistaminen kaventavat osallisuuteen perustuvaa kansalaisyhteiskuntaa ja ihmisten toimintamahdollisuuksia.
- Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä on erityisen tärkeää, että järjestöjen välisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi valtionapuviranomaiset kiinnittävät huomiota järjestöjen alueellisen toiminnan mahdollistamiseen nykyistä huomattavasti enemmän. Suojaavien rakenteita ja osallisuusrakenteita suunniteltaessa on syytä varmistaa riittävä alueellinen edustus esim maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan kautta. Järjestöjen ja valtionapuviranomaisten yhteistyössä tehtävään suunnitteluun ja toteutukseen tarvitaan myös riittävä alueellinen edustus.

Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Anna yleistä palautetta selvityksestä tai kommentoi järjestöjä koskevan valtionavustustoiminnan kehittämistä ja yhdenmukaistamista.

Valtionavustustoimintaa kehitettäessä on olennaista huomioida, että valtionavustuksia hakevat ja saavat järjestöt koko Suomessa. Tällöin ei riitä, että kehittämistoiminnassa vain valtakunnalliset keskusjärjestöt ovat laajasti mukana kehittämistoiminnassa.

Pajula Elina

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry - Lausujana Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta, jonka sihteerinä toimiva Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys toimittaa eteenpäin. Yhdistykseltä tulee lisäksi oma lausunto.